

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/378462203>

Nederlanders achter buitenlandse tralies: een onderbelichte en achtergestelde groep gedetineerden

Article · August 2023

CITATIONS

0

READS

3

3 authors, including:

[Steve van de Weijer](#)

Netherlands Institute for the Study of Crime and Law Enforcement (NSCR)

73 PUBLICATIONS 686 CITATIONS

SEE PROFILE

Nederlanders achter buitenlandse tralies: een onderbelichte en achtergestelde groep gedetineerden

Sancties 2023/50

1. Inleiding

De afgelopen decennia is er in de criminologie veel onderzoek gedaan naar de levensloop van (ex-)gedetineerden. Hierdoor is wetenschappelijke kennis vergaard over de risicofactoren voor gevangenschap, de ervaringen van gedetineerden en de gevolgen van een gevangenisstraf voor zowel de gedetineerden zelf als voor hun familieleden.² Bestaand onderzoek richt zich echter vrijwel uitsluitend op gedetineerden die gevangen zitten in het land waar zij wonen. Dit is problematisch omdat er steeds meer mogelijkheden zijn om over de grenzen misdrijven te plegen, onder andere door ontwikkelingen zoals globalisering, digitalisering en het openen van de grenzen. Als gevolg hiervan zit een substantiële en groeiende groep individuen in een buitenlandse gevangenis, in het land waar zij hun misdrijven pleegden. Wereldwijd wordt het aandeel buitenlanders in gevangenschappen geschat op circa 5%, terwijl dit in Europa zelfs 24% van de gevangenen betreft.³ Momenteel zitten er jaarlijks ongeveer 1.900 Nederlanders in buitenlandse gevangenschappen.⁴ Dit aantal is tussen 1988 en 2015 verviervoudigd, en is relatief hoog in vergelijking met gedetineerden uit Duitsland, België, Frankrijk en Engeland.

Omdat een groot deel van deze gedetineerden achter buitenlandse tralies na vrijlating zal terugkeren naar Nederland, is het van belang te weten of de bestaande wetenschappelijke kennis over de levensloop van (ex-)gedetineerden generaliseerbaar is naar deze groep. In deze bijdrage bespreken we de belangrijkste resultaten uit de bestaande Nederlandse studies naar dit onderwerp, en stippen we aan op welke vlakken nog kennis ontbreekt. We bespreken achtereenvolgens bevindingen met betrekking tot de periode voorafgaand, tijdens en na afloop van de detentie in het buitenland.

2. Voorafgaand aan detentie in het buitenland

Empirisch onderzoek over de levensloop en kenmerken van gedetineerden voorafgaand aan gevangenschap in het buitenland is schaars en over de risico- en beschermende factoren

-
- 1 Dr. S.G.A. (Steve) van de Weijer is senior onderzoeker bij het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR). M. (Matthias) van Hall MSc is promovendus bij het NSCR. F. (Frans) Lemmers is directeur van Stichting Educatie Achter Buitenlandse Tralies. Contact: svandeweijer@nscr.nl.
  - 2 Zie bijvoorbeeld A.J.E. Dirkzwager e.a., 'Cohort profile: the prison project a study of criminal behavior and life circumstances before, during, and after imprisonment in the Netherlands', *Journal of Developmental and Life-Course Criminology* 2018, 4(1), 120-135; H. Wermink e.a., 'The influence of detailed offender characteristics on consecutive criminal processing decisions in the Netherlands', *Crime & Delinquency* 2017, 63(10), 1279-1313; E.F. van Ginneken e.a., 'The Life in Custody Study: The quality of prison life in Dutch prison regimes', *Journal of Criminological Research, Policy and Practice* 2018, 4(4), 253-268; A. Liebling & S. Maruna, *The effects of imprisonment*, Londen: Routledge 2005; J. Murray, D.P. Farrington & I. Sekol, 'Children's antisocial behavior, mental health, drug use, and educational performance after parental incarceration: a systematic review and meta-analysis', *Psychological bulletin* 2012, 138(2), 175.
  - 3 F.B.A.M. Hofstee-Van der Meulen, *Detained Abroad: Assisting Dutch Nationals in Foreign Detentions*, Den Bosch: Boxpress 2015; M.F. Aebi & M.M. Tiago, *SPACE 1 – 2020 – Council of Europe Annual Penal Statistics: Prison Populations*, Strasbourg, France: Council of Europe 2021.
  - 4 Ministerie van Buitenlandse Zaken, *De Staat van Consulaire: voor Nederland en Nederlanders Wereldwijd*, Den Haag: Ministerie van Buitenlandse Zaken 2019.

voor gevangenschap in buitenlandse detentie is dan ook relatief weinig bekend. Desalniettemin laten eerdere studies naar dit onderwerp zien dat deze gedetineerden relatief oud zijn, dat ongeveer de helft van hen buiten Nederland is geboren en dat de overgrote meerderheid man is (al is het aandeel vrouwen groter dan in Nederlandse gevangenissen). De meeste van deze gedetineerden zitten vast in een buitenlandse gevangenis voor een drugsdelict en zijn eerder in Nederland ook al veroordeeld geweest voor één of meerdere delicten. Veel van deze gedetineerden gaven verder aan dat ze schulden hadden, en het afbetalen van deze schulden lijkt vaak een belangrijk motief te zijn geweest voor hun misdrijven.⁵ Deze eerdere studies richtten zich echter op Nederlanders die in 2007, 2008 of 2016 in buitenlandse gevangenissen zaten en de resultaten zijn hierdoor niet meer actueel. Door (recente) ontwikkelingen, zoals globalisering, digitalisering, veranderingen in wetten en beleid, en de Covid-19 pandemie, kan de samenstelling van de populatie van Nederlanders in buitenlandse gevangenissen, alsmede de oorzaken en motieven voor het plegen van transnationale delicten, namelijk veranderd zijn.

Daarnaast waren deze studies voornamelijk beschrijvend van aard en bevatten ze – naast enkele demografische kenmerken – weinig informatie over de levensloop voorafgaand aan de gevangenschap in het buitenland. Hierdoor weten we nog steeds relatief weinig over mogelijke risicofactoren en over het traject voorafgaand aan een detentieperiode in het buitenland, terwijl deze mogelijk verschillen ten opzichte van detentieperiodes in Nederland. Zo worden bijvoorbeeld het hebben van een baan en liefdesrelatie over het algemeen beschouwd als beschermende factoren voor crimineel gedrag, en dus daaropvolgend ook voor een gevangenisstraf. Het hebben van een buitenlandse partner of een baan die het maken van internationaal reizen vereist, zouden de kans op het plegen van delicten in het buitenland echter kunnen vergroten en dus ook sneller tot een gevangenisstraf in het buitenland kunnen leiden.

3. Tijdens detentie in het buitenland

Over de ervaringen en omstandigheden tijdens gevangenschap in het buitenland is meer bekend uit eerder onderzoek. Hofstee-Van der Meulen schreef haar proefschrift over dit onderwerp, waarvoor zij Nederlanders die in 2008 in het buitenland gevangen zaten, ondervroeg door middel van vragenlijsten en kwalitatieve interviews.⁶ Ook ondervroeg zij de familieleden van deze gedetineerden, en medewerkers van organisaties die in de dagelijks praktijk met deze groep gevangenen werken. Uit de resultaten van haar onderzoek bleek onder meer dat de Nederlanders in het buitenland vaak in overvolle cellen werden geplaatst, zich onveilig voelden, discriminatie ervoeren, een gebrek aan rechtsbijstand hadden en ontevreden waren over de mogelijkheden om in contact te blijven met hun familie. Ook waren zij negatief over de kwaliteit van de gezondheidszorg in buitenlandse gevangenissen, ervoeren zij problemen in de communicatie met gevangenispersoneel en vond de meerderheid dat ze niet in staat waren om zich goed voor te bereiden op hun terugkeer in de samenleving na vrijlating.

---

5 F.B.A.M. Hofstee-Van der Meulen, *Detained Abroad: Assisting Dutch Nationals in Foreign Detentions*, Den Bosch: Boxpress 2015; F. F. Miedema & S. Stolz, *Vast(gelopen) in den vreemde; Een onderzoek naar het hoge aantal Nederlanders in buitenlandse detentie*, Den Haag: WODC 2008; M. Van Hall & L. Cleofa-Van der Zwet, 'Released from foreign detention: Examining reoffending rates among returning Dutch detainees in the Netherlands', *European Journal of Probation* 2021, 13(3), 242-261.

6 F.B.A.M. Hofstee-Van der Meulen, *Detained Abroad: Assisting Dutch Nationals in Foreign Detentions*, Den Bosch: Boxpress 2015.

Zulke beperkingen voor de voorbereiding op de terugkeer in de samenleving komen ook in ander onderzoek naar buitenlandse gevangenen naar voren. Zo tonen Van Kalmthout en collega's aan, dat buitenlandse gedetineerden binnen de Europese Unie formeel niet worden buitengesloten van deelname aan sociale activiteiten en onderwijs maar dat dit in de praktijk wel gebeurt, met name door een gebrek aan vaardigheid in de taal van het detentieland.⁷ Ook uit een studie van Lemmers blijkt dat professionals die betrokken zijn bij onderwijs in Europese gevangenen aangeven dat buitenlandse gedetineerden vaak geen gebruik kunnen maken van basiseducatie in hun eigen taal. Daarnaast gaf een meerderheid van de professionals aan, het aanbod van onderwijsprogramma's voor buitenlandse onvoldoende te vinden. De belangrijkste redenen die zij daarvoor geven zijn: het niet beschikken over onderwijsprogramma's in de taal van buitenlandse gedetineerden, te weinig personeel of budget beschikbaar hebben, een te lage prioriteit van onderwijs voor buitenlandse gedetineerden bij beleidsmakers en uitvoerende medewerkers, en weinig publieke sympathie voor buitenlandse gedetineerden waardoor hun onderwijsaanbod weinig politieke prioriteit heeft.⁸ Deze uitsluiting van onderwijs voor buitenlandse gedetineerden verkleint voor hen de kans op beperking van detentieschade en een succesvolle re-integratie. Er kan daarom gesteld worden dat buitenlandse gevangenen een achtergestelde groep gedetineerden zijn.

Voor steun en hulp bij de resocialisatie zijn Nederlandse gedetineerden in het buitenland dan ook grotendeels afhankelijk van verschillende (vrijwilligers)organisaties uit Nederland. Bureau Buitenland van Reclassering Nederland heeft bijvoorbeeld als doel in het buitenland gedetineerde Nederlanders voor te bereiden op hun terugkeer naar Nederland en om hun detentieschade te beperken. De medewerkers van Bureau Buitenland werken hierbij ook samen met een netwerk van ongeveer 300 Nederlandse vrijwilligers die in het buitenland wonen en daar op bezoek gaan bij Nederlandse gevangenen.⁹ Daarnaast kunnen Nederlandse gedetineerden in het buitenland geestelijke steun en hulp krijgen via Epafras, een stichting die werkt met een netwerk van geestelijke verzorgers die Nederlanders in buitenlandse gevangenen bezoeken. De stichting Educatie Achter Buitenlandse Tralies biedt Nederlandse gedetineerden daarnaast de mogelijkheid om Nederlandstalig onderwijs, passend bij de eisen die de Nederlandse arbeidsmarkt stelt, te volgen in buitenlandse gevangenen, omdat deze mogelijkheden in de buitenlandse gevangenen zelf vaak erg beperkt zijn. Tot slot kunnen Nederlandse gedetineerden in het buitenland voor juridische hulp terecht bij de stichting Dutch&Detained, de stichting Lawyers Across Borders en de organisatie PrisonLAW. Uit het onderzoek van Hofstee-Van der Meulen blijkt dat bijna alle in het buitenland gedetineerde Nederlanders veel belang hechtten aan, en erg positief waren over, de steun die zij kregen van het Ministerie van Buitenlandse Zaken, Reclassering Nederland en Epafras.¹⁰

Wat betreft het onderzoek naar de periode gedurende detentie in het buitenland geldt echter dat ook dit inmiddels verouderd is. Zo zijn de gegevens uit het onderzoek van Hofstee-Van der Meulen alweer 15 jaar geleden verzameld en ontbrak er bovendien een vergelijkingsgroep van gedetineerden in Nederlandse gevangenen. Hierdoor is het onbekend in

7 A. van Kalmthout, F.B.A.M. Hofstee-Van der Meulen & F. Dünkel, *Foreigners in European Prisons*, Nijmegen: Wolf Legal Publishers: 2007.

8 F. Lemmers, 'Het onderwijs aan buitenlandse gedetineerden blijft onder de Europese maat', *Sancties* 2015, 21(3), p. 152-161.

9 M. Pape & M. Brok, 'Werken met vrijwilligers bij Bureau Buitenland', *Proces* 2020, 99(2), p. 133-135.

10 F.B.A.M. Hofstee-Van der Meulen, *Detained Abroad: Assisting Dutch Nationals in Foreign Detentions*, Den Bosch: Boxpress 2015.

hoeverre Nederlanders in buitenlandse gevangenissen tegenwoordig andere omstandigheden, problemen en steun ervaren dan Nederlandse gedetineerden in Nederlandse gevangenissen. Daarnaast is er de afgelopen decennia in Europa een aantal procedures ontwikkeld die een internationale strafuitvoering in het land van herkomst mogelijk maken. Zo is rehabilitatie een belangrijk doel van het EU-kaderbesluit 2008/909/JHA over de overplaatsing van gevangenen. Het idee hierachter is dat het dichter bij huis uitzitten van het nog resterende laatste gedeelte van een gevangenisstraf een aantal voordelen heeft voor de re-integratie van gevangenen. In hoeverre een dergelijke overplaatsing naar het land van herkomst ook daadwerkelijk leidt tot een betere re-integratie en resocialisatie is echter niet bekend, en daarom een belangrijk onderwerp voor toekomstig onderzoek.

4. Na afloop van detentie in het buitenland

In een aantal eerdere studies wordt tevens ingegaan op de resocialisatie van de gedetineerden na terugkeer in Nederland. Een succesvolle re-integratie na vrijlating uit detentie is echter niet eenvoudig, aangezien uit onderzoek onder gedetineerden in Nederland is gebleken dat de recidivecijfers hoog zijn en velen van hen werkloos zijn, geen legaal inkomen hebben en dakloos zijn na hun vrijlating.¹¹ Voor (ex-)gedetineerden uit het buitenland kan het resocialisatieproces zelfs nog moeilijker zijn door de hierboven omschreven omstandigheden in buitenlandse gevangenissen. Het gebrek aan rechtsbijstand, ervaren onveiligheid en discriminatie, gebrekkige gezondheidszorg, communicatieproblemen, het ontbreken van mogelijkheden om onderwijs te volgen en sociale isolatie zijn vermoedelijk allemaal factoren die de resocialisatie van deze groep gedetineerden niet bevorderen. Omdat ongeveer negen op de tien Nederlandse gedetineerden in het buitenland verwachten na hun detentie terug te keren naar Nederland is het belangrijk inzicht te krijgen in de resocialisatie en behoeften van deze groep gedetineerden.

Uit het onderzoek van Hofstee-Van der Meulen blijkt dat Nederlanders tijdens hun buitenlandse detentie verwachten dat zij na vrijlating vooral behoefte zullen hebben aan het vinden van een huis en werk, het aanvragen van een uitkering en het organiseren van officiële papieren. Uit interviews met teruggekeerde ex-gedetineerden blijkt bovendien dat zij het als zeer moeilijk ervaren om weer deel uit te gaan maken van de Nederlandse samenleving, met name vanwege bureaucratische hindernissen en een gebrek aan steun en aandacht van de (lokale) autoriteiten. Desalniettemin geven de meeste gedetineerden in het buitenland aan dat ze niet verwachten opnieuw met justitie in aanraking te komen na vrijlating.¹²

Uit meer recent onderzoek naar recidive onder 690 Nederlanders die waren teruggekeerd in Nederland na detentie in het buitenland blijkt dat 23% van deze ex-gedetineerden recidiveerde binnen twee jaar na vrijlating.¹³ Dit is ongeveer twee keer lager dan de recidivecijfers van gedetineerden die uit Nederlandse gevangenissen in de vrije maatschappij terugkeren.¹⁴ Hierbij moet wel opgemerkt worden dat het maken van zulke vergelijkingen lastig is door demografische verschillen tussen beide groepen (zij die in het buitenland zijn gedetineerd zijn bijvoorbeeld gemiddeld ouder).

11 S. Verweij e.a., *Recidive onder justitiabelen in Nederland*, Den Haag: WODC 2021 respectievelijk S. Boschman, M. Teerlink & G. Weijters, *Monitor nazorg ex-gedetineerden*, Den Haag: WODC 2020.

12 F.B.A.M. Hofstee-Van der Meulen, *Detained Abroad: Assisting Dutch Nationals in Foreign Detentions*, Den Bosch: Boxpress 2015.

13 M. Van Hall & L. Cleofa-Van der Zwet, 'Released from foreign detention: Examining reoffending rates among returning Dutch detainees in the Netherlands', *European Journal of Probation* 2021, 13(3), 242-261.

14 S. Boschman, M. Teerlink & G. Weijters, *Monitor nazorg ex-gedetineerden*, Den Haag: WODC 2020.

In een vervolgstudie, gebaseerd op dezelfde groep van 690 Nederlanders die waren vrijgelaten uit een buitenlandse gevangenis, onderzochten Van Hall en Cleofa-Van der Zwet een typologie van Nederlanders in buitenlandse gevangenissen. Zij onderscheidden vier groepen gevangen op basis van hun leeftijd (ten tijde van gevangenschap in het buitenland), geslacht, geboorteland, criminele voorgeschiedenis en of zij binnen of buiten Europa gevangen zaten.

De kleinste groep noemden zij de *High Persistent Offenders*, en zoals de naam al doet vermoeden pleegden deze groep gevangenen al vanaf jonge leeftijd (gemiddeld 16 jaar oud) zeer veel delicten (gemiddeld 50) en zaten zij vaak in de gevangenis (gemiddeld 16 keer) voorafgaand aan de detentie in het buitenland. Onder deze groep kwam recidive ook het vaakst voor: 57% ging binnen drie jaar opnieuw de fout in.

De grootste groep betrof de *Low-Rate Offenders*, die aanzienlijk minder criminaliteit pleegden (gemiddeld zes eerdere veroordelingen). Deze groep zat relatief kort in buitenlandse detentie (gemiddeld 19 maanden) en slechts 9% van deze groep zat buiten Europa vast. Eén op de drie *low-rate offenders* recidiveerde binnen drie jaar na vrijlating uit buitenlandse detentie.

De derde groep die onderscheiden werd in de analyses van Van Hall en Cleofa-Van der Zwet werd de *Sporadic Offenders* genoemd. De gedetineerden in deze groep waren gemiddeld het oudst (52 jaar oud), het vaakst vrouw (12%) en relatief vaak in het buitenland geboren (62%), terwijl het gemiddeld aantal eerdere veroordelingen (twee) en eerdere gevangenisstraffen (0,5) het laagst waren binnen deze groep. Ook de recidive is het laagst voor deze groep, aangezien slechts 18% opnieuw een delict pleegde binnen drie jaar na vrijlating.

Het vierde en laatste type Nederlanders in buitenlandse detentie waren de *Long-Term Incarcerated Offenders*. De gedetineerden in deze groep zijn het vaakst in het buitenland geboren (71%), hadden gemiddeld genomen veruit de langste detentieduur (86 maanden) en zaten ook het vaakst buiten Europa in de gevangenis (72%). Eén op de vijf *long-term incarcerated offenders* pleegde binnen drie jaar na vrijlating uit een buitenlandse gevangenis opnieuw een delict.¹⁵

Kwantitatief onderzoek naar andere mogelijke negatieve gevolgen van detentie in het buitenland, zoals werkloosheid, echtscheiding en gezondheidsproblemen, ontbreekt echter nog waardoor er slechts beperkte kennis is over de resocialisatie van deze groep gedetineerden. Het is daarnaast van belang dat toekomstig onderzoek naar gevolgen van buitenlandse detentie gebruik maakt van geschikte controlegroepen. Door een vergelijking te maken met gedetineerden in Nederland met een vergelijkbare achtergrond (demografische kenmerken en criminele voorgeschiedenis) kunnen gevonden verschillen ook daadwerkelijk toegeschreven worden aan het feit dat de detentie in het buitenland plaats vond. Dit is van essentieel belang om beleid toe te spitsen op deze groep gedetineerden, maar ook om te toetsen of resultaten van eerder wetenschappelijke onderzoek generaliseerbaar zijn naar deze groep gedetineerden.

Tot slot is het van belang dat toekomstig onderzoek niet alleen gericht is op de gevolgen voor deze groep gedetineerden zelf, maar daarbij ook kijkt naar hun familieleden. Ongeveer 70% van de Nederlanders in buitenlandse detentie heeft één of meerdere kinderen en bijna de helft heeft een relatie.¹⁶ Ook voor hen kan de detentie in het buitenland tot meer uitdagingen en negatieve gevolgen leiden dan wanneer de partner of ouder binnen Nederland

15 M. van Hall & L. Cleofa-Van der Zwet, Criminal careers behind foreign bars: A latent class analysis of Dutch prisoners, *European Journal of Probation* 2023, 15(1), 22-39.

16 F. Miedema & S. Stolz, *Vast(gelopen) in den vreemde; Een onderzoek naar het hoge aantal Nederlanders in buitenlandse detentie*, Den Haag: WODC 2008.

gevangen zit, aangezien ze waarschijnlijk meer moeite hebben om contact te houden met de gedetineerde, zich meer zorgen maken over de veiligheid en het welzijn van de gedetineerde, en ook meer onzekerheid hebben over hun eigen leven.

5. Conclusie

Door de aanhoudende globalisering van onze samenleving kan verwacht worden dat de nu al substantiële groep gedetineerden die in een ander land in de gevangenis zit, in de toekomst alleen maar zal groeien. Het is van groot belang dat we weten wie deze gedetineerden zijn, hoe ze detentie in het buitenland ervaren en wat de gevolgen zijn voor hun resocialisatie. Wetenschappelijk onderzoek naar deze specifieke groep gedetineerden blijft echter nog achter, met slechts een handvol studies gericht op dit onderwerp. Alhoewel deze schaarse studies al belangrijke bijdrages hebben geleverd aan onze kennis over deze groep gedetineerden, is het noodzakelijk om ook de volgende stap te zetten naar vergelijkingen met gedetineerden in Nederlandse gevangenissen. Zulke kennis is essentieel voor zowel de praktijk als de wetenschap. De diverse (vrijwilligers)organisaties die werken met Nederlanders achter buitenlandse tralies krijgen zo meer inzicht in de problemen en behoeften van deze gedetineerden die mogelijk anders zijn dan die van andere gedetineerden. Op basis hiervan kunnen zij hun specifieke beleid en hulp voor gedetineerden in het buitenland verder optimaliseren. Vanuit wetenschappelijk oogpunt is het daarnaast van belang om te weten in welke mate theorieën over, en resultaten uit eerder onderzoek naar, gedetineerden in eigen land generaliseerbaar zijn naar gedetineerden die in het buitenland in de gevangenis zitten. Los hiervan biedt onderzoek naar deze groep gedetineerden unieke kansen om het effect van verschillende gevangenisregimes en -omstandigheden op recidive en resocialisatie te onderzoeken, en dus om theorieën (zoals de afschrikkingstheorie) te toetsen. In onderzoek dat zich enkel richt op gevangenen, gedetineerd in hetzelfde land is er vaak relatief weinig variatie in de omstandigheden waaraan zij zijn blootgesteld. Hierdoor kunnen er slechts in beperkte mate vergelijkingen gemaakt worden, bijvoorbeeld tussen gedetineerden die een streng en een minder streng gevangenisregime hebben ervaren. Door gedetineerden met een vergelijkbare achtergrond, die in verschillende landen met diverse gevangenisregimes zijn gedetineerd, met elkaar te vergelijken kunnen de gevolgen van verschillende gevangenisregimes beter onderzocht worden. Kortom, Nederlanders in buitenlandse gevangenissen zijn een onderbelichte en achtergestelde groep gedetineerden die meer aandacht verdient omdat kennis over deze groep zowel de praktijk, de gedetineerde als de wetenschap verder kan helpen.